

Ekonomik Özgürlüklerin İktisadi Büyüme Etkisi: İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi

Turgut BAYRAMOĞLU*

Fusun ÇELEBİ BOZ**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ekonomik özgürlüklerle büyüme arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Özgürlükler ile büyüme ve gelişme arasında 1980'li yıllardan önce büyümenin özgürlükler doğuracağı anlayışı hâkim iken bu tarihten sonra özgürlükler büyüme doğurabilir anlayışı daha ağır basmaya başlamıştır. Nitekim literatürde bu ikisini destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Özgürlükler ve büyüme ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle gelişmiş ülkeler, geçiş ekonomileri, OECD ülkeleri ve tek tek ülke örnekleri üzerinde olmuştur. Bu çalışma 1998-2013 yılları arasında İslam İşbirliği Teşkilatına üye olan 17 ülkenin genel ekonomik özgürlüğü ile ekonomik özgürlüğün alt dalları olan kriterlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tahmin etmektedir. Yapılan analiz ve değerlendirme sonucunda ekonomik özgürlüklerin büyümeyi olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Büyüme, Panel Veri Analizi, İslam İşbirliği Teşkilatı

JEL Sınıflandırması: F43, O53, C33

Impact on Economic Growth Freedom: An Empirical Analysis on Organization of Islamic Countries

ABSTRACT

The aim of this paper is to investigate whether there is a relationship between economic growth and freedom. There is a dominant relationship between economic freedom and economic growth; the economic growth cause economic freedom before the 1980s after this date economic freedom reveal economic growth. Indeed, studies supporting both are found in the literature. Studies on the freedom and growth has generally been associated with developed countries, transition economies, OECD countries and individual country examples. In this study, it is estimated that there is a relationship between economic growth and economic freedom with other branches of economic freedom over the period 1998-2013 for 17 countries which are member of the Organization of Islamic Cooperation. Consequently, according to the analysis, it is found that economic freedom affects economic growth positively.

Key Words: Economic Freedom, Growth, Panel Data Analysis, Organization of Islamic Cooperation

JEL Classification: F43, O53, C33

GİRİŞ

Özgürlük kavramı ekonomik, siyasi, sivil özgürlük şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu özgürlüklerin her biri önemli olmakla beraber herhangi

* Yrd.Doç.Dr. Bayburt Üniversitesi, İ.İ.B.Fakültesi, İktisat Bölümü. tbayramoglu@bayburt.edu.tr

** Yrd.Doç.Dr. Bayburt Üniversitesi, İ.İ.B.Fakültesi, İktisat Bölümü. fcelebi@bayburt.edu.tr

birinin gerçekleşmemesi durumunda genel özgürlüğü olumsuz yönde etkileyebilecektir. Ülkelerin ekonomilerinin gelişmesinde ekonomik özgürlük kavramı da önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomik özgürlük ise bireylerin iktisadi faaliyetlerini baskı altına almadan özgürce gerçekleştirebildikleri, mülkiyet haklarının temin edildiği haklar ve özgürlükler olarak ifade edilmektedir. Ekonomik özgürlüğün temelinde birey ve firmaların ekonomik aktivitelere katkıda bulunmalarını kolaylaştırıcı argümanlar yatmaktadır (Beşkaya ve Manan, 2009: 48). Bu değerler serbest piyasa, özel girişim, gönüllü değişim, kapitalizm, sınırlı devlet, serbest ticaret, düşük vergi oranları, sermaye ile emeğin serbest hareketi olarak ‘bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler’ düşüncesi üzerine oturtulmuştur. Bir ülkenin başka bir ülkeden daha özgür olduğunu söylemek ancak bahsedilen özellikleri taşıması durumunda mümkün olabilmektedir (Akıncı vd., 2014:82).

Ekonomik büyüme ise bir ülkenin belirli bir dönemde üretim hacmindeki artışı ifade etmektedir. Büyüme ve özgürlük arasındaki ilişki 1980’li yıllardan önceki çalışmalarda büyümenin özgürlük ve demokrasi doğuracağı yönde iken (Lipset, 1959; Coleman, 1960, Cutright, 1963), daha sonraki çalışmalarda ise demokrasinin dolaylı olarak özgürlüklerin iktisadi gelişmeyi doğuracağı üzerinde yoğunlaşmıştır (Doğan, 2005; Acemoğlu vd., 2005; Başar ve Yıldız, 2009; Acemoğlu and Robinson, 2013). İstisnai durumlar olmakla beraber ekonomik özgürlükleri daha yüksek olan Hong Kong, Singapur, Yeni Zelanda gibi ülkelerin aynı zamanda kişi başına gelirlerinin daha yüksek olduğunu dünya örnekleri göstermektedir. Bu ülkelerin büyüme oranları daha hızlı olurken, işsizlik oranları da daha düşük seviyelerde gerçekleşmektedir.

Ekonomik özgürlüklerin ölçülmesinde iki önemli endeks bulunmaktadır. Bunlar; Heritage Foundation ve Wall Street Journal tarafından ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Özgürlükler Endeksi (IEF) ve Fraser Enstitüsü tarafından oluşturulan Dünya Ekonomik Özgürlüğü Endeksi (EFW)’dir. Büyüme literatürünün 1980’lerden sonra tekrar artmaya başlaması kurumlar ile ekonomik büyümeyi ilişkilendiren kurumsal yapıların iyileştirilmesinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki yapacağını söyleyen North’un Kurumsal İktisat Teorisi (North, 1971:118-125) ile teknolojinin içsel bir unsur olarak kabul edildiği ve teknolojik düzeyi etkileyen her şeyin uzun dönemde büyüme oranını etkileyeceğini söyleyen Romer’in İçsel Büyüme Teorisi (Romer, 1990:71-100) sayesinde tekrar yeni bir ivme kazanmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte ticari faaliyetler hız kazanmış ve sermaye hareketleri muazzam seviyelere ulaşmıştır. Bu bağlamda ticaretin serbestleşmesi, piyasanın deregülasyonu ve sermayenin önündeki engellerin kaldırılması gibi neoliberal politikalar devletlerin yeni ekonomik düzenlemelere ağırlık vermesine neden olmuştur. Dolayısıyla ekonomik özgürlükler konusu gelişmiş ülkeler açısından olduğu kadar gelişmekte olan ülkeler açısından da ön plana çıkmaktadır. Bizim çalışmamızda yer alan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)’na üye olan ülkeler hem ekonomiyi büyütebilmek hem de işsizliği azaltabilmek amacıyla

ekonomik ve diğer (ticari, yolsuzluktan korunma, parasal, mali çalışma ve iş) özgürlük alanlarında düzenlemeleri sağlamlaştırmaları gerekmektedir. Böylelikle kendi içindeki üretim faaliyetleri artmakta ve dünya ekonomileri ile rekabet eder hale gelmektedir. Bu durum ise küresel bir örgüt olan İİT'nin ekonomik ve siyasi politikaları içerisindeki etkinliğini yükseltebilir.

İİT ülkelerinin analiz edilmesindeki temel amaç bu ülkelerle ilgili literatürde ekonomik özgürlükler ve büyüme arasındaki ilişkiler açısından yeterli çalışma olmamasıdır. Çalışmada literatür özeti sunulduktan sonra ampirik uygulama sonuçları değerlendirilmiş ve ekonomik büyüme ve ekonomik özgürlükler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

I. LİTERATÜR ÖZETİ

Ekonomik özgürlükler ve büyüme ilişkisi Klasik İktisatçılara, hatta Fizyokratlara kadar götürülebilse de devletlerin büyümeleri ve özgürlük ilişkisi ile ilgili uygulamalı çalışmalar çok eski değildir. Bu çalışmalar 1980'lerde yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu tarihten sonra çalışmalar teorik ve uygulamalı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Teorik çalışmalarda zamanla azalma eğilimi görülmesine rağmen uygulamalı çalışmalarda ise bir artış gözlenmektedir. Bu ilişkinin başlamasında ve uygulamalı çalışmaların çoğalmasında özgürlük endekslerinin ortaya çıkması etkili olmuştur.

İslam (1996), çeşitli gelişmişlik seviyelerine sahip 94 ülke üzerine panel veri yöntemi kullanarak yaptığı çalışmada düşük gelirli ülkelerde ekonomik özgürlükler ile kişi başına düşen gelir arasında pozitif yönlü doğrudan bir ilişki ve yüksek gelirli ülkelerde ise ekonomik özgürlükler ile iktisadi büyüme arasında pozitif yönlü doğrudan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ayal ve Karras (1998), ekonomik kalkınma ile ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkileri farklı göstergeler üzerinden araştırmışlardır. 1975-1990 yılları arasındaki verilerden yararlanarak ekonomik özgürlükleri oluşturan on üç ölçüt ile kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) arasında pozitif yönlü güçlü bir korelasyon olduğunu tespit etmişlerdir. On üç bileşenden özellikle sekizi olan parasal büyüme, enflasyon, devlet girişimciliği, negatif faiz oranları, vergiler, karaborsa, döviz kurları, ticaret ve yabancı sermaye işlemleri ile ekonomik özgürlüklerin anlamlı derecede pozitif anlamda ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dourmuc (2003), sosyalist ekonomik düzen sonrası geçiş ekonomileri üzerine yaptığı çalışmada 1990'lı yıllardan sonra iki doğal sonucun ortaya çıktığını bunlardan birincisinin politik liberalleşmenin kendiliğinden ekonomik reformları başlattığı diğeri ise kısa dönem J eğrisi etkisinin yerine geçiş ekonomilerinin uzun dönemli ve kalıcı ekonomik etkileri yaşadıklarıdır. Yazar sonuç olarak demokrasinin ekonomik özgürleşme sürecini güçlendirdiği ve bunun ise büyümeye olumlu katkı yaptığını göstermiştir.

Emsen vd., (2006), geçiş ekonomileri üzerine yaptıkları ekonometrik çalışmada 1990-2003 yılları arası verileri kullanılarak panel veri analizi ile

liberalizasyona giden geçiş ekonomilerinin liberalleşme ve büyüme ilişkisini araştırmışlardır. 1990 yılında liberal politikalar uygulamaya başlayan bu ülkelerin bazılarının daha yüksek ekonomik performans sergiledikleri, bir kısmının ise daha başlangıç seviyesinde olduklarını tespit etmişlerdir. Üst ve orta-üst gelir grubu düzeyinde bulunan geçiş ekonomilerinde liberalleşme ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu buna karşılık alt gelir grubunda yer alan geçiş ekonomilerinde ise siyasal haklardaki gelişmelerin ekonomik büyüme üzerine etkisinin olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapraklı (2007), 1990-2006 dönemi için Türkiye üzerine yaptığı çalışma ile zaman serisi yöntemi ile ticari ve finansal dışa açıklık oranları ile ekonomik büyüme oranı arasındaki ilişkileri incelemektedir. Çalışma, ticari ve finansal açıklık ile ekonomik büyüme arasında iki yönlü nedenselliğin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, ticari açıklıktan finansal açıklığa doğru tek yönlü nedenselliğin bulunduğu görülmektedir. Yazarın yaptığı çalışma sonucunda Türkiye’de ticari dışa açıklıktaki bir birimlik artışın büyüme oranını 0,22 birim artırdığı, aynı şekilde ticari dışa açıklık sabitken, finansal dışa açıklıktaki 1 birimlik artışın ise büyüme oranını 0,50 birim düşürdüğu sonucuna ulaşılmıştır.

Chheng (2008), 1981-2000 yılları verilerine dayalı olarak 50 ülke ile ilgili yaptıkları panel veri analizi yardımı ile ekonomik özgürlük ve sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre ekonomik özgürlüğu geliştirmek ve sermaye yatırımlarını desteklemenin ülkelerin ekonomilerinin hızlı büyümesine katkı yapacağını bulmuşlardır. Ele alınan 50 ülkede ilgili dönem boyunca yurt içi yatırım oranları, ekonomik özgürlükler ve yabancı doğrudan yatırımlar kişi başına GSYİH oranlarını pozitif yönde etkilemektedir. Yazar büyümeye ulaşmak için yatırımlar, kurumlar ve hükümet politikaları tarafından beslenen olumlu ekonomik özgürlüğün gerekli olduğu sonucuna ulaşmış, buna karşın kamu harcamalarında hükümet payının artmasının büyümeyi olumsuz şekilde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Beşkaya ve Manan (2009), Türkiye üzerine yaptığı çalışmada 1970-2005 arası yıllık verilerle zaman serisi analizi yapılmıştır. Çalışmada ekonomik özgürlükler ve kurumsal anlamda demokrasi ile ekonomik performans arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Ekonomik özgürlüklerin ekonomiyi olumlu etkilediği hatta askeri müdahale dönemlerinde bile bu ilişkinin pozitif olduğu buna karşılık demokrasi ile ekonomik performans arasındaki ilişkinin tartışmalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altay ve Çelebioğlu (2011) yaptıkları çalışmada Avrupa ülkeleri için demokrasi, ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler inceleme konusu edilmiştir. Mekansal veri analizi tekniği ile mekânsal otokorelasyon ve mekansal modellerden yararlanarak analiz yapılmıştır. Çalışmada 1995 ve 2009 yılları arasındaki kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla ile 2006-2008 yılları için demokrasi indeksi ve 1995-2009 yılları için ekonomik özgürlük indeksinin mekansal dağılımı incelenmektedir. Çalışmanın sonucunda kişi başına gayri safi

yurtiçi hasıla ile demokrasi ve ekonomik özgürlükler arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çetin (2013), 2000-2010 arası verilerine dayanarak 81 ülke üzerine yaptığı çalışmada panel veri analiz yöntemine dayalı olarak ekonomik özgürlüklerin gelir düzeyini nasıl ve ne yönde etkilediğini incelemiştir. Bu amaçla Heritage Foundation tarafından geliştirilen özgürlük endeksi ile yatırım ve nüfus artışı kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. Analiz sonucunda, ekonomik özgürlüğün artması durumunda yatırım ve nüfus artışı ile gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekonomik özgürlüklerin olması ve kurumsal düzenlemelerin daha demokratik olmasının ekonomik büyümeyi olumlu anlamda etkilediğini bulan diğer çalışmalar ise; Salt (1992), Becker vd., (1994), Easton ve Walker (1997), De Haan ve Sierman (1998), De Mello 1999, Heckelman and Stroup (2000), De Haan ve Sturm (2000), Develi ve Üçler (2001), Darrat vd. (2005), Doucouligas ve Ulubaşoğlu (2006), Heckelman and Knack (2008), Sarıbaş (2009), Yalman vd. (2011), Saqip vd. (2013), Tunçsiper ve Biçen (2014), Akıncı, Yüce, ve Yılmaz (2014)'ın yaptıkları çalışmalarıdır.

Literatürde özgürleşme ve büyüme arasında olumsuz korelasyonun olduğunu gösteren az sayıda çalışmada bulunmaktadır. Bunlardan birisi Carlsson ve Lundström (2001), aittir. 1975-1995 dönemi verilerine dayalı olarak 74 ülkeyi ele alan yazarlar ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyümeyi olumlu etkilediğini ancak, bununla birlikte bazı endeks değerleri açısından ise anlamsız ve diğer bir kısmının ise negatif etkiler yaratması sebebi ile ekonomik özgürlüklerin büyüme süreci için doğrudan bir şekilde pozitif bir etki ortaya çıkardığını söylemenin zor olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yay (2002) yaptığı çalışmada ekonomik gelişmenin demokrasi yaratıp yaratmadığı ve demokrasinin ekonomik büyümeyi artırıp artırmadığı 75 az gelişmiş/gelişmekte olan ülke üzerine test edilmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve demokrasi ilişkisi test edilmiştir. Çalışma sonucunda, ekonomik gelişmişlik seviyesi demokrasiyi pozitif olarak ve anlamlı bir şekilde etkilerken, büyüme ile demokrasi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ekonomik özgürlüklerle demokrasi arasında anlamlı bir ilişki gözlenemezken ekonomik özgürlüklerin büyümeyi pozitif yönde anlamlı etkilediği bulunmuştur. Ayrıca gelir dağılımı eşitsizliği ile büyüme oranları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yapılan uygulamalı çalışmalar genellikle zaman serisi ve panel veri analizleri şeklinde olmuş sonuç olarak bazı istisnalar hariç ekonomik özgürlüklerin büyümeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın az sayıda bazı çalışma ise özgürlükler ve büyüme arasında negatif bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur.

II. EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER İLE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN PANEL VERİ YÖNTEMİYLE ANALİZİ

Analizimizde Türkiye'nin dâhil olduğu İİT'na üye 17 ülkenin¹ 1998-2013 yılları arasında ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki özgürlük ve diğer alt boyutları ele alınarak incelenmiştir. İncelenen ülkelerin hepsi İslam ülkeleri olup bu ülkelerin ekonomik açıdan gelişimlerinde ekonomik özgürlüklerin payı önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu unsurlar küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan finansal serbestleşme politikaları çerçevesinde devletin ekonomideki payının azaltılması ve piyasa mekanizmasının işletilmesi sonucunda ekonomideki özgürlüklerin pekiştirilmesine yönelik olarak ortaya çıkan unsurlardır. Literatürde yapılan çalışmalarda bu ülkeler yer almakla beraber İslam ülkelerine yönelik bir uluslararası örgüt bağlamında bir analizin olmadığı görülmektedir. İİT'na üye olan bu ülkelerde özellikle yabancı sermayenin çekilmesi ve yatırımların artırılması hususunda önemli çalışmalar yapılmakta ve ekonomik büyümenin sağlanması açısından ekonomik özgürlükler ön plana çıkmaktadır. Bu amaçla İslam ülkelerine yönelik bir değerlendirme yapıp, politikaların da bu ülkeler açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

A. Yöntem ve Veri Seti ile Ampirik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde 1998-2013 yılları arasında İİT'na üye olan 17 ülkenin genel ekonomik özgürlüğü ile ekonomik özgürlüğü belirleyen alt kriterlerin (yatırım, parasal özgürlük, kamu harcamaları, yolsuzluktan korunma, ekonomik büyüme üzerindeki etkileri tahmin edilmiştir. Modele aynı zamanda kontrol değişkeni olarak doğrudan yabancı yatırımlar ve nüfus artış oranı dâhil edilmiştir. Panel veri modelinin tahmininde Stata 12 programından yararlanılmıştır. Çalışmada aşağıdaki denklemden faydalanılarak farklı modeller geliştirilmiş ve buna bağlı olarak değerlendirmeler yapılmıştır.

$$GR_{it} = \beta_0 + \beta_1 FRE_{it} + \beta_2 COR_{it} + \beta_3 GOV_{it} + \beta_4 MON_{it} + \beta_5 INV_{it} + \beta_6 FDI_{it} + \beta_8 POP_{it} \quad (1)$$

Yukarıdaki model (1)'de *i* ülkesinin *t* döneminde hesaplanan GR_{it} (Büyüme oranı) Reel Gayri Safi Yurtiçi Hâsıladaki artış oranını belirtmek üzere bağımlı değişken olarak alınmıştır. Bu artış Reel GDP'nin logaritmik formundan bir gecikmesinin çıkarılması ile sağlanmıştır. Modelde bağımsız değişken olarak genel ekonomik özgürlük endeksi (FRE) belirtilmekte ve genel ekonomik özgürlük skoru dışında yolsuzluk (COR), kamu harcamaları (GOV), parasal özgürlük (MON), yatırım özgürlüğü (INV) endeksleri ülkelerin skorlarını göstermektedir. Kamu harcamaları endeksi, Gayri Safi Yurtiçi Hasılabın %'si olarak devletin yapmış olduğu tüketim ve transfer harcamalarına bağlı olarak hesaplanan endekstir. Yolsuzluk, ekonomik yapı içerisindeki yolsuzluğun

¹ Mısır, Bahreyn, Suudi Arabistan, Cezayir, Fas, Tunus, İran, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Malezya, Azerbaycan, Endonezya, Kazakistan, Türkiye, Yemen, Ürdün, Umman modelimizde dâhil olan ülkelerdir.

seviyesini ölçmektedir. Yatırım özgürlüğü, sermaye yatırımları önünde bir engelin olmadığı durumda ortaya çıkan endekstir. Parasal özgürlük endeksi fiyat kontrolü değerlendirmeleriyle birlikte fiyat istikrarını göstermektedir. (POP), yıllık olarak hesaplanan nüfus artış oranını göstermektedir (%). (FDI), Doğrudan Yabancı Yatırımlar, yatırımların Gayri Safi Yurt İçi Hâsılasının yüzdesi olarak net girişlerini göstermektedir (%). Aynı zamanda genel ekonomik özgürlük endeksi ile diğer ekonomik özgürlüğün alt kriterlerindeki değerler, doğrudan yabancı yatırımlar ve nüfus değişkenleri 1998-2013 yılları arasındaki verileri göstermektedir.

Modeldeki genel ekonomik özgürlüklere ilişkin veriler ile yolsuzluktan korunma, parasal, yatırım özgürlüğü ve hükümet harcamalarına ilişkin genel ekonomik özgürlüğün alt endeksleri Heritage Foundation ile Wall Street Journal'ın ortak hazırladığı Ekonomik Özgürlükler Endeksi veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır. Reel GSYİH, Dünya Bankası veri tabanı kullanılarak hesaplanmış, doğrudan yabancı yatırımlar/GSYİH, nüfus artış oranları aynı veri tabanı kullanılarak modele dâhil edilmiştir.

Yöntem olarak hem zaman serisi hem de yatay kesit veri gözlemlerinin bir arada yer alması sebebiyle panel veri analizinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda panel veride gözlem sayısı ve serbestlik derecesi arttığı için açıklayıcı değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantı sorunu da azalma göstermekte ve ekonomik analizlerin güvenilirliği artmaktadır (Tatoğlu, 2012:9). Panel veri modelinde en küçük kareler yöntemi ile tahmin etmenin dışında sabit etkiler modeli ve rassal etkiler modeli de tahmin etme yöntemi bulunmaktadır. Yatay kesit boyutunda belli bir sayıda veri seti söz konusu olduğunda sabit etkiler modelini, bu boyut büyük bir ana kütlede tesadüfi olarak çekilmişse rassal etkiler modeli ortaya çıkmaktadır (Baltagi, 2005: 12-14). Bunun dışında sabit etkiler modelinde zaman sabit değişkenlerin varlığı kaldırılmakta iken rassal etkiler modelinde zaman sabiti değişkenlerin açıklayıcı değişken olarak rol oynayabilmesine izin verilmekte ve bağımsız değişkenin ilişkisiz olduğu kabul edilmektedir(Tatoğlu, 2012:124 ve Reyna, 2007:25).

Modelde sabit etkiler veya rassal etkiler modeli olup olmadığına karar vermeden önce panel birim kök analizleri yapılmıştır. Panel birim kök analizine karar vermeden önce verilerin yatay kesit bağımlılığının olup olmadığına karar verilmeye çalışılmış ve yatay kesit bağımlılığı yoksa birinci nesil panel birim kök testleri, eğer varsa ikinci nesil panel birim kök testleri uygulanmaya çalışılmıştır. Birim kök testleri uygulandıktan sonra rassal etkiler modeline göre değişen varyans ve otokorelasyon testleri yapılarak model tahmin edilmeye çalışılmıştır.

B. Ampirik Uygulama

Birim kök testi sonuçlarına geçmeden önce, modelde kullanılan değişkenler hakkında gözlem sayısı, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri gösteren özet istatistikî bilgiler aktarılacaktır. Aşağıdaki Tablo 1'de

değişkenlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 1, bütün panel verinin özet istatistikî verilerini göstermektedir.

Tablo 1: İstatistik Özeti (1998-2013)

	Mean	St. Dev	Min	Max	Obs
Ekonomik Büyüme					
GR (%)	0.023	0.111	-0.731	0.352	255
Özgürlük Endeksi					
FRE	59.79	8.32	35.9	77.7	272
GOV	70.99	13.21	16.4	95.4	272
COR	40.91	18.22	10	90	272
INV	44.39	16.85	0	75	272
MON	73.49	12.49	0	94	272
Reel Sektör					
FDI (%)	3.64	5.61	-4.02	45.15	272
POP (%)	2.22	1.56	-1.72	7.77	272

Modelle ilgili, birim kök testine karar verebilmek için kesit birimler arasında bağlılığın olup olmadığına bakılması gerekmektedir. Yatay birimler arasında bağlılığı incelemek amacıyla hipotezler aşağıdaki şekilde kurulabilmektedir (şak, 2015:264).

$H_0 : \rho_{ij} = cor(u_{it}, u_{it}) = 0 \quad i \neq j$ Birimler arasında bağlılık yoktur.

$H_a : \rho_{ij} = cor(u_{it}, u_{it}) \neq 0 \quad i \neq j$ Birimler arasında bağlılık vardır.

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \langle \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \rangle \quad (2)$$

Hipotez testi sonucu elde edilen olasılık değeri 0.05'ten küçük olduğunda %5 anlamlılık düzeyinde H_0 hipotezi reddedilmekte ve birimler arasında yatay kesit bağımlılığının olduğuna karar verilmektedir. Bu durumda ikinci nesil panel birim kök testleri uygulanırken, H_0 kabul edildiği takdirde ise yatay kesit bağımlılığının olmadığına karar verilmekte ve birinci nesil panel birim kök testleri uygulanmaktadır. Aşağıdaki Tablo 2'de yatay kesit bağımlılığı sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılığı CD Testi Sonuçları

	Yatay Kesit Bağımlılığı	Olasılık Değeri
GR	13.50	0.000*
COR	1.17	0.24
FDI	12.5	0.000*
FRE	3.35	0.001*
GOV	0.55	0.58
POP	1.24	0.214
MON	11.95	0.000*
INV	0.35	0.725

*, ** ve *** işaretleri sırasıyla %1, %5 ve %10 değerlerini göstermektedir.

Yukarıdaki sonuçlara göre; FDI (Doğrudan Yabancı Yatırımlar, büyüme, FRE (Genel Ekonomik Özgürlük) ve MON (Parasal Özgürlük) değişkenlerinde yatay kesit bağımlılığı bulunmakta iken diğer değişkenlerde ise yatay kesit bağımsızlığı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yatay kesit bağımlılığı olan değişkenlere Pesaran (2007) birimler arası korelasyonu yok edebilmek amacıyla ADF regresyonunun gecikmeli yatay kesit ortalamaları ile genişletilmiş halini kullanmaktadır. Bu test, Yatay Kesit Genelleştirilmiş Dickey Fuller (CADF) olarak adlandırılmaktadır. CADF regresyonu aşağıdaki gibi gösterilebilmektedir (Tatoğlu, 2012b: 223). CADF testi hem $N > T$ hem de $N < T$ olduğu durumda incelenebilen bir test istatistiğidir (Pesaran, 2007:266-267)

$$\Delta Y_{it} = \alpha_i + \rho_i * Y_{it-1} + d_0 \bar{Y}_{t-1} + d_1 \Delta \bar{Y}_t + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

Tablo 2’de; GR(Büyüme oranı), COR(Yolsuzluk), GOV(Kamu Harcamaları), POP (Nüfus artış oranı) ve INV(Yatırım) değişkenlerinde yatay kesit bağımsızlığı olduğu için birinci nesil panel birim kök testlerinden Levin Lin Chu ve CADF testleri ile serilerin durağan olup olmadığına bakılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki Tablo 3’te hem birinci nesil hem de ikinci nesil birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Analizleri yaparken, birim ülke sayısı, zaman periyodundan (yıl) sayısından büyük olduğu ve mevcut örneklem tüm birimleri kapsama olanağı olmadığı için rassal etkiler modelinden yararlanılmıştır (Karagöz,2011:64) Üç modelde rassal etkilere bağlı olarak aynı zamanda değişen varyans ve otokorelasyon sorununun olup olmadığına bakılmıştır.

Rassal etkiler modelinde değişen varyansın varlığı Levene, Brown ve Forsythe testleri ile incelenmiştir. Levene (1960) normal dağılım varsayımının gerçekleşmediği durumda dirençli heteroskedasite testi önermiştir. Brown ve

Forsythe Levene'nin test istatistiğindeki ortalama yerine aykırı gözlemlere karşı dirençli bir yapı sergilediği için kırılmış ortalamaya dayalı alternatif yerel tahminçiler önermişlerdir. Değişkenler arasındaki otokorelasyon sorunu Lagrange çarpanı ve düzeltilmiş Lagrange çarpanı ile ortaya konulmuştur (Tatoğlu, 2012a:222-226).

Tablo 3 : Panel Birim Kök Testi Sonuçları

	LLC		CADF	
	Düzye Değeri	Olasılık Değeri	Düzye Değeri	Olasılık Değeri
GR	-	-	-2.963	0.004
COR	-7.36	0.000*	-	-
GOV	-5.10	0.000*	-	-
POP	-14.30	0.000*	-	-
INV	-4.15	0.000*	-	-
MON	-	-	-2.812	0.015
FDI	-	-	-3.184	0.000
FRE	-	-	-3.013	0.001

*(%1), **(%5) ve ***(%10) önem düzeyine göre serilerin durağanlıklarını göstermektedir. Gecikme uzunluğu 1 olarak değerlendirilmiştir.

Her üç modelde otokorelasyon sorunu ve değişen varyans sorunu olduğu için rassal etkili üç modelde de değişen varyans veya otokorelasyon durumunda geçerli olan Arellona (1987), Froot (1989) ve Rogers (1993) tahminçileri kullanılmıştır. Tablo 4'de otokorelasyon ve değişen varyansa göre düzeltme yaptığımız sonuçlar yer almaktadır. (Tatoğlu, 2012a: 246-248). Her üç modelde de standart hatalar değişirken katsayıların anlamlılığının değişmediği görülmektedir. Aynı zamanda Tablo 4'de her üç modelde genel ekonomik özgürlüğün ekonomik büyüme üzerindeki, etkisinin istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Her üç modelde yolsuzluğu ya da ekonomik yapının şeffaf olmamasının ekonomik büyüme üzerinde negatif ve anlamlı bir etki ortaya çıkardığını ve bu durumda liberalizasyon süreçleri ile birlikte bilgiye ulaşılma ve asimetrik bilgi sorununun giderilmesi unsurlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Hükümet harcamalarının da ekonomik büyüme sürecini anlamsız ve negatif yönde etkilediği söylenebilmektedir. Bu durum ise ekonomilerin serbestleşmesiyle birlikte devletin ekonomideki payının azalmaya başladığını ve piyasa sisteminin ekonomiye hâkim olduğunu göstermektedir. Parasal özgürlük anlamında fiyat istikrarının büyüme üzerinde olumlu bir etki yarattığı belirtilebilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlarla ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin hem model 2'de hem de model 3'de anlamlı ve pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımları İİT'ne üye olan ülkeler açısından tasarruf yetersizliğini gidermekte ve sermaye birikimine katkıda

bulunabilmektedir. Nüfus artış oranının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin model 3 için anlamsız ve pozitif yönde olduğu söylenebilmektedir.

Yatırım özgürlüğünün her üç modelde negatif ve anlamlı bir ilişki ortaya koyması hükümet harcamalarının yatırımlar üzerinde anlamsız olsa dahi negatif bir etki doğurmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca risk dönemlerinde bu ülkelerdeki yatırımları tekrar gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Tablo 4: Regresyon Sonuçları

GR	Model 1	p değeri	Model 2	p değeri	Model 3	p değeri
FRE	0.004	0.02**	0.03	0.06***	0.035	0.09***
COR	-0.002	0.00*	-0.001	0.004*	-0.013	0.00*
MON	0.005	0.00*	0.004	0.000*	0.048	0.00*
INV	-0.001	0.01**	-0.001	0.032**	-0.001	0.024
GOV	-0.000	0.54	-0.000	0.271	-0.000	0.181
POP	-	-	-	-	0.002	0.621
FDI	-	-	0.003	0.000	0.003	0.000
Sabit	-0.453	0.000	-0.393	0.000	-0.398	0.001
	Rassal Etki		Rassal Etki		Rassal Etki	
Değişen varyans	5.627		6.122		6.114	
Olasılık Değeri	0.0000*		0.0000*		0.0000*	
Otokorelasyon (Testi)	27.75		27.76		28.06	
Olasılık Değeri	0.0000*		0.0000*		0.0000*	
R²	0.12		0.14		0.14	

*(%1), **(%5) ve ***(%10) önem düzeyine göre serilerin durağanlıklarını göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışma ile İT'na üye olan 17 ülkenin ekonomik özgürlüğü ile ekonomik büyümesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Ekonomik yapıların birbirine entegre olması ile birlikte piyasaların etkinliğinin artması ve devletin ekonomik hayat içerisindeki payının giderek azalması sonucunda piyasa mekanizmasının düzenlenmesine yönelik çalışmalar artış göstermiştir. Bu bağlamda hem yabancı sermaye çekebilmek ve hem de ülke içindeki yerli yatırımcıyı yatırıma teşvik edebilmek amacıyla ekonomik özgürlükleri geliştirmek önemli bir konu haline gelmiştir.

Yapılan çalışma ile her üç modelde ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi değerlendirdiğimizde küresel ekonomik yapının birer oyuncusu olmak isteyen bu ülkelerde serbest piyasa ekonomisinin ekonomiye hâkim olduğu söylenebilmektedir. Kamunun payı arttıkça ekonomide bir dışlama etkisi yaratarak üretim kaynaklarının özel sektörden çekilip kamu sektörüne

aktarılmasına neden olabilmektedir. Çalışmada kamunun harcamaları ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve aynı zamanda yolsuzlukların artmasının şeffaflığın azalmasına yol açtığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde piyasa sistemine güvenin sağlanması, piyasa hakkında bilgi sahibi olmaktan geçmektedir. Ayrıca ülkede fiyat istikrarının olması ekonomik düzene olan inancın arttığını göstermektedir. Diğer iki modelin dışında model 3'e bağlı olarak nüfus artış oranının ekonomik büyümeyi pozitif ve anlamsız olarak etkilediği görülmektedir. Hem talep yaratması, hem de iş gücü sağlanması nedeniyle nüfusun büyüme üzerinde pozitif etki yarattığı söylenebilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımların hem model 2 hem de model 3'de pozitif ve anlamlı yönde etkilediği belirtilebilmektedir. Bu ülkelerde kamunun etkinliği olsa da piyasaya entegre olmak ve ekonomik özgürlükler bağlamında özel sektörün payını arttırabilmek için yapılan çalışmalar doğrudan yabancı yatırımların büyümeyi olumlu yönde etkilemesine neden olmaktadır. Yatırım özgürlüğünün de her üç modelde negatif ve anlamlı olması her ne kadar doğrudan yabancı sermaye çekmiş olsalar da yatırımların önünde bazı engellerin olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson and J. A., Yared, P., (2005). Income and Democracy. NBER Working Paper Series, 11205, 1-64.
- Acemoglu, D. and Robinson, J.A., (2013). Ulusların Düşüşü, Doğan Kitabevi
- Akıncı, M., Yüce, G., ve Yılmaz, Ö., (2014). Ekonomik Özgürlüklerin İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Panel Veri Analizi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , Cilt/Vol.: 14 - Sayı/No: 2 (81-96).
- Altay, H. ve Çelebioğlu, F., (2011). Demokrasi, Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkilerin Mekansal Analizi: Avrupa Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2011, C.16, S.2, s.219-234.
- Ayal, E. B. and Karras, G. (1998). Component of Economic Freedom and Growth: An Empirical Study, Published in the Journal of Developing Areas, Vol.32, No.3, Spring 1998, 327-338.
- Baltagi, B. H (2005). Econometric Analysis of Panel Data, Third Edition John Wiley& Sons, Ltd, England
- Başar, S. ve Yıldız, Ş., (2009). İktisadi Büyümenin Demokratikleşme Üzerindeki Etkileri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12 Sayı 21 Haziran 2009 ss.56-75
- Becker, G. S., Murphy K. M. and Tamura, R. (1994). Human Capital, Fertility, and Economic Growth, The University of Chicago Press Volume ISBN: 0-226-04119-0 <http://www.nber.org/books/beck94-1>
- Beşkaya, A, ve Manan, Ö., (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri ile Analizi: Türkiye Örneği, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, 2009, ss. 47-76
- Carlsson, F. and Lundström, S., (2001). Economic Freedom and Growth: Decomposing the Effects, Working Paper in Economics no. 33 January 2001.
- Chheng, K., (2008). How do economic freedom and investment affect economic growth? Graduate School of International Cooperation Studies, Kobe University, Rokkodai, Nada, Kobe 657-8501, Japan.

- Coleman, J. S., (1960). Conclusion: the political systems of the developing area, in Almond, G. A., Coleman, J. S., eds., *The Politics of Developing Areas*, Princeton: Princeton University Press, 532-81.
- Cutright, P. (1963). National Political Development: Measurement And Analysis, *American Sociological Review*, 28, 253–64.
- Çetin, R., (2013). Ekonomik Özgürlüğün Gelir Düzeyi Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2013, 8(2), 37- 47
- Darrat, A. F., Kherfi, S., and Soliman, S., (2005). FDI and Economic Growth in CEE and MENA Countries: A Tale of Two Regions, *Economic Research Forum*, 12th Annual Conference, 19th-21st December 2005, Cairo, Egypt.
- De Haan, J. And Clemens, L.J. Sierman (1998). Further Evidence on the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth, *Public Choice*, 95,363- 380.
- De Haan, J. and Sturm, J.E. (2000). On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth, *European Journal of Political Economy*, 16,215- 241.
- De Mello, L.R. (1999). Foreign direct investment-led growth: Evidence from time series and panel data, *Oxford Economic Papers*, 51, 133-151.
- Develi, A. ve Üçler, G. (2011). The Correlasyon Between Finalcial Liberalizasyon and Economic Growth: Analysis on Turkey, *Research Journal of Economics Business and ICT*, Volume 1, 2011.
- Doğan, A., (2005). Demokrasi ve Ekonomik Gelişme, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, Temmuz – Aralık 2005
- Doucouliaigos, C., and Ulubaşoğlu, M.A., (2006). Economic Freedom and Economic Growth: Does Specification Make A Difference?, *European Journal of Political Economy*, 22,60- 81.
- Easton, S.T. and Walker, M.A., (1997). Income, Growth and Economic Freedom, *The American Economic Review*, 87 (2), 328- 332.
- Emsen, S., Değer, M.K. ve Karaköy, Ç., (2006). Liberalizasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Göreceli Gelişmiş ve Az Gelişmiş Geçiş Ekonomileri Deneyimleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 16.
- Heckelman, J. C. and Knack, S., (2008). Aid, Economic Freedom, and Growth, *Western Economic Association International Contemporary Economic Policy (ISSN 1074-3529) Vol. 27, No. 1, January 2009*, 46–53.
- Heckelman, J.C and Stroup, M.D., (2000). Which Economic Freedoms Contribute to Growth? *Kyklos*, vol. 53 – 2000 – fasc. 4, 527–544.
- The Heritage Foundation, <http://www.heritage.org/> (06.03.2016)
- İslam, S., (1996). Economic freedom, per capita income and economic growth, *Applied Economics Letters*, 1996, 3, 595–597.
- Karagöz K.,(2011). Göç –Ticaret İlişkisi: Panel Çekim Modeli, *Sosyoekonomi*, Cilt 15, Sayı 15, Özel Sayı
- Levin, A., C. Lin, J. Chu (2002). Unit Roots Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite Sample Properties, *Journal of Econometrics*, 108(1), 24.
- Lipset, S. M., (1959). Some Social Requisites Of Democracy: Economic Development And Political Legitimacy, *American Political Science Review*, 53, 69–105.
- North, D.C., (1971). Institutional Change and Economic Growth, *The Journal of Economic History*, Vol. 31, No. 1, *The Tasks of Economic History*. (Mar., 1971), pp. 118-125.
- Pesaran, H. (2007). A Simple Panel Unit Root Test In The Presence Of Cross-Section Dependence, *Journal Of Applied Econometrics J. Appl. Econ.* 22: 265–312 (2007)
- Pesaran, M. H.,(2004). General Diagnostis Tests for Cross Section Dependence in Panels University of Cambridge, Faculty of Economics, Cambridge Working Papers in Economics No.0435
- Reyna, O. T., (2007). Panel Data Analysis, Fixed and Random Effects Using Stata, Princeton, 2007, <http://dss.princeton.edu/training/>

- Romer, P. M., (1990). Endogenous Technological Change, *Journal of Political Economy*, vol. 98, no. 5, pt. 2, by The University of Chicago.
- Saqip, N., Masnoon M., and Rafique N., (2013). Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth of Pakistan, *Advances in Management & Applied Economics*, vol.3, no.1, 35-45.
- Şak, N. (2015). Stata İle Panel Veri Analizi, Selahattin Güriş (ed.) *Stata ile Panel Veri Modelleri*, Der Yayınları, İstanbul.
- Tatoğlu, F. Y., (2012a). *Panel Veri Ekonometrisi*, Beta, İstanbul
- Tatoğlu F.Y.,(2012b), *İleri Panel Veri Ekonometrisi*,Beta,İstanbul
- The World Bank, World Bank Indicators, [http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source\(06.03.2016](http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source(06.03.2016)
- Tunçşiper, B. ve Biçen, Ö.F., (2014). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2 ,Eskişehir
- Yalman, N. vd., (2011). Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye, *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi* 10. *Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı*, 431- 444.
- Yapraklı, S., (2007). Ticari Ve Finansal Dışa Açıklık İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, sayı:5 2007-06-08
- Yay, G.G., (2002). İktisadi Gelişme Demokrasi İlişkisi Üzerine Bir Sınama, *İstanbul İktisat Fakültesi, İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2002, 52(1), 27-54.

SUMMARY

The concept of economic freedom has an important role for national economies. Economic freedom is expressed as the rights and freedoms to which the property rights can be granted freely, without the oppression of the economic activities of the individual. Indicators of economic freedom include free market, private enterprise, voluntary change, capitalism, limited state, free trade, low tax rates, free movement of capital and labor. To say that one country is more free than another country is only possible if it carries the mentioned features. On the other hand, growth indicates the increase in the production volume of an country in a given period. The relationship between growth and freedom is the relationship between liberation and freedom, while the work before 1980 has been directed towards liberty. This is exemplified by the fact that economic indicators of countries with high economic freedoms such as Hong Kong, Singapore and New Zealand are also good.

Economic freedoms are at the forefront in terms of developed countries as well as developing countries. Countries that are members of the Islamic Cooperation Organization in our work are required to consolidate their regimes in economic and other liberty areas in order to be able to grow economies and reduce unemployment. This situation can enhance the effectiveness of the global organization of Islamic Cooperation in economic and political politics.

In our analysis it was examined economic freedom and freedom of association and other sub-dimensions between economic growth between the members of the 17-nation Organization of Islamic Cooperation 1998-2013 years that involve Turkey. The studies that dominate the economy of the free market

economy in these countries is increasing the share of public resources by creating a crowding out of manufacturing in the economy could cause transferred from the private sector to the public sector pulled. Working with public spending is a negative relationship between economic growth, which leads to reduced corruption increased transparency, also it appears to enhance the lack of faith in the economic order of price stability in the country. On the other hand population growth rate of economic growth is positive and insignificant effects, positive and meaningful aspects of foreign direct investment is seen to affect the freedom of investment and significantly negative direction. This situation can be said to be negatively affecting the economic growth and the share of the state, even if the obstacles to the investments in front of the economies are increased. Foreign direct investment in the economic growth of these countries is important in terms of providing the necessary technology to overcome the shortcomings and savings.